

การจัดการองค์ความรู้กระบวนการผลิตผ้าไหมที่ได้รับแรงบันดาลใจจาก

พิธีกรรมพื้นบ้าน จ.สุรินทร์

Knowledge Management of Silk Manufacturing Processes Inspired

By Folk Rituals, Surin Province

ทัศนียา นิลฤทธิ์^{1*}, สิริอนงค์ แยบดี¹ และธีรพัฒน์ อัมบุต¹

Thatsaneeya Nillit 1* Sirianong Yabdee¹, and Thiraphat Aimbut¹

Received 14 กันยายน 2565 Revised 3 พฤศจิกายน 2565 Accepted 17 พฤศจิกายน 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบลวดลายและกระบวนการผลิตผ้าไหมที่ได้รับแรงบันดาลใจจากพิธีกรรมพื้นบ้าน จ.สุรินทร์ เริ่มตั้งแต่กระบวนการออกแบบลวดลาย การนับล่ายกราฟ การมัดลาย การย้อมสี จนถึงกระบวนการทอเป็นผืน โดยใช้วิธีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านพิธีกรรมของ จ.สุรินทร์ จำนวน 5 คน ช่างทอผ้าไหม จำนวน 10 คน ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมของ จ.สุรินทร์มีหลากหลาย ในที่นี้ ผู้วิจัยได้เลือกพิธีกรรมมะมวดซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มุ่งเน้นการคลายทุกข์โศก โรคภัย ซึ่งการแต่งกายเป็นแบบชาวภูย มีเครื่องเงินปะเก้อมเป็นส่วนประกอบ โดยกระบวนการผลิตผ้าไหมที่ได้รับแรงบันดาลใจจากพิธีกรรมพื้นบ้าน จ.สุรินทร์ ในที่นี้คือ พิธีกรรมมะมวด มี 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การออกแบบลวดลายผ้าโดยได้รับแรงบันดาลใจจากพิธีกรรมพื้นบ้าน จ.สุรินทร์ 2) การเตรียมเส้นไหม โดยใช้อุปกรณ์ขึ้นลำ จำนวนลำไหมจะขึ้นอยู่กับลายไหม จำนวน 28 ลำหรือ 58 ลำ และ 3) การย้อม ด้วยสีธรรมชาติ โดยมัดลายสีขาวตามกราฟเพื่อเก็บสีขาว จากนั้นนำไปย้อมสีแดงด้วยครั่ง มัดเก็บสีแดง ก่อนนำย้อมสีดำด้วยมะเกลือและโคลนจนดำสนิท 4) กระบวนการทอเป็นผืนผ้าขนาด หน้ากว้าง 1 เมตร ยาว 2 เมตร เส้นยืนสีดำย้อมสีเคมี เส้นพุ่งคือลายมัดหมี่ลายมะมวด ทอด้วยตะกอล 3 ตะกอล ผลการจัดการองค์ความรู้ เมื่อทอเป็นผืนผ้าสำเร็จแล้วได้รับรางวัลชนะเลิศ การประกวดการออกแบบลายผ้าในโครงการมหกรรมไหมโลกครั้งที่ 10 จัดโดยกรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และจากนั้นมีการส่งจอลวดลายผ้าไหมลายมะมวดมามากกว่า 40 ผืน ราคาผืนละ 3,500 บาท ทำให้ช่างทอผ้าไหมรายได้รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกเพื่อสร้างสรรค์ผลงานการผลิตผ้าไหมให้ตรงกับแรงบันดาลใจ

คำสำคัญ: การจัดการองค์ความรู้, กระบวนการผลิตผ้าไหม, พิธีกรรมพื้นบ้าน จ.สุรินทร์

¹ อาจารย์, ศูนย์วิจัยและพัฒนาไหมราชมงคล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

¹ Lecturer, Rajamangala Silk Research and Development Center, Rajamangala University of Technology Isan SURIN Campus

* ผู้ประสานงานนิพนธ์ e-mail: toeyaeya@gmail.com

Abstract

The objective of this research was to study the patterns and production processes inspired of silk inspired by local rituals in Surin province starting from the patterns designing, graph pattern counting, pattern tying, dyeing until the weaving into fabrics. The data collection was conducted by interviewing 5 ritual experts from Surin province and 10 silk weavers. The results found that there are many rituals in Surin Province. In this case, the researcher selected Mammut ritual which is a ritual that focuses on the relief of sorrows and disease, which is the Kui style consisting of silverware. As for the silk production process inspired by folk rituals, Surin province, here is the Ma Moat Ritual. The production of silk fabric inspired by local rituals in Surin Province. A case study of the Mammut ritual has 4 main steps: 1) designing fabric patterns inspired by local rituals, silk thread preparation using landing gear. The number of Lam Mee depends on the pattern of 28 Lam Mee or 58 Lam Mee, 3) dyeing with natural colors by tying the white pattern according to the graph to keep the white colors. Then, the red re-dyeing was performed before dying it in black with ebony and mud until it is completely black and 4) The process of weaving into a fabric, width 1 meter, length 2 meters, black warp dyed with chemical. The weft line are Mudmee and Mammut patterns, woven with 3 takors. From, the results of knowledge management after weaving into the finished fabric, it won the first prize in the fabric design contest in the 10th World Silk Exposition was organized by the the Queen Sirikit Department of Sericulture, Ministry of Agriculture and Cooperatives. In addition, more than 40 pieces of Mammut pattern silk have been ordered, priced at 3,500 baht per piece, allowing the weavers to earn income as well as exchanging knowledge between members to create silk production to match. Inspiration.

Keywords: Knowledge management, Silk production process, Traditional rituals in Surin

1. บทนำ

การจัดการองค์กรสมัยใหม่ในปัจจุบัน ความได้เปรียบทางการแข่งขันจะขึ้นอยู่กับความสามารถของกลุ่มในการเพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์ การลดต้นทุนในการผลิต ลดระยะเวลาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ ๆ สร้างนวัตกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของลูกค้าได้อย่างรวดเร็วและเกิดความพึงพอใจมากที่สุด ดังนั้นความรู้เป็นสินทรัพย์ที่มีค่าที่สุดขององค์กร ซึ่งหากมีการนำองค์ความรู้ใหม่ๆ มาใช้ให้เกิด

ประโยชน์มากเท่าใดก็จะมีคุณค่าเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น การนำองค์ความรู้เก่ามาบูรณาการกับองค์ความรู้ใหม่จะยิ่งเพิ่มพูนประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอีก และสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้เพิ่มมากขึ้น และการที่กลุ่มหรือองค์กรจะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้นั้น กลุ่มหรือองค์กรจะต้องมีกระบวนการในการจัดการองค์ความรู้ที่เป็นระบบในการค้นหา รวบรวม จัดเก็บ เผยแพร่ และกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งกระบวนการนี้ คือ “การจัดการความรู้” (Knowledge Management : KM) (บุญดี บุญญาภิจ และคณะ, 2547) การจัดการความรู้ได้จำแนกกระบวนการจัดการความรู้ออกเป็น 5 ขั้นตอน (Wing, KM., 1999) โดยขั้นตอนแรกจะเริ่มด้วยการพัฒนาความรู้ผ่านการเรียนรู้ นวัตกรรมการสร้างสรรค และการนำความรู้เข้ามาจากภายนอก ขั้นตอนที่สองคือการครอบครองความรู้ รวบรวมข้อมูลและการเก็บรักษาความรู้สำหรับใช้งาน ขั้นตอนที่สามคือการกลั่นกรองความรู้ ปรับรูปแบบฐานความรู้ ให้พร้อมในการใช้ประโยชน์ ขั้นตอนที่สี่คือจัดระเบียบและกระจายความรู้ไปหน่วยปฏิบัติการ (PoAs : Points-of-Action) ผ่านการศึกษา การฝึกอบรม ระบบฐานความรู้อัตโนมัติ (Automated Knowledge-Based Systems) เครือข่ายอัจฉริยะปรับปรุงเทคโนโลยีและกระบวนการ ส่วนในขั้นตอนสุดท้ายขั้นตอนที่ห้าคือการยืมความรู้มาประยุกต์ใช้จนนำมาเป็นพื้นฐานการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรม

ในอดีตการทอผ้าไหมจะนิยมทำเป็นหัตถกรรมเฉพาะในครัวเรือนหรือเป็นงานฝีมือของผู้หญิงคนไทยในชนบทส่วนใหญ่ซึ่งมีอาชีพเกษตรกรรม เมื่อเสร็จสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวแล้วจะมีเวลาว่างเพื่อรอฤดูกาลเพาะปลูกรอบใหม่ทำให้มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อนำมาทอเป็นผ้าไหมไว้ใช้ในครัวเรือนและเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง (Phansuwan W., 2010) ผ้าไหมนอกจากจะเป็นเครื่องแสดงสถานะทางสังคมแล้วยังใช้เป็นองค์ประกอบในพิธีกรรมประเพณีและความเชื่อทางศาสนา และในปัจจุบันการทอผ้าไหมได้กลายมาเป็นการทอผ้าเพื่อธุรกิจการค้าในอุตสาหกรรมสิ่งทอ ผลผลิตที่ได้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การทอผ้าไหมมีการพัฒนาทั้งด้านทักษะฝีมือ ศักยภาพในการผลิตให้ได้ทั้งลวดลาย สีสน ปริมาณ มาตรฐานและคุณภาพเพื่อให้ทันต่อความต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ

การทอผ้าไหมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการทอเพื่อใช้สอยในครัวเรือนมาเป็นการทอเพื่อธุรกิจเพิ่มมากขึ้น และกลายเป็นสินค้าที่สำคัญของประเทศไทย และผ้าไหมเมืองสุรินทร์มีคุณลักษณะที่โดดเด่น คือ เป็นผ้าไหมทอมือเส้นไหมพื้นบ้านเนื้อผ้ามันวาวเป็นประกาย มีการมัดหมี่ทอเป็นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เมื่อได้สัมผัสหรือสวมใส่แล้วทำให้มีความตราตรึงใจ หลงใหลในความงาม คุณภูมิฐานเมื่อสวมใส่ผ้าไหม ที่แสดงถึงควมมีรสนิยมสูง และด้วยลักษณะของเนื้อผ้าไหมที่มีคุณสมบัติในการยืดหยุ่นและน้ำหนักเบา เมื่อสวมใส่แล้วรู้สึกสบาย ผ้าไหมไทยจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นราชินีของเส้นใยทั้งหมดที่มีอยู่ในโลกปัจจุบัน เนื่องจากทางหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีการรณรงค์ให้ประชาชนสวมใส่ผ้าพื้นเมือง ตามมติคณะรัฐมนตรี(ครม.) เมื่อวันที่ 9 มิ.ย. 2563 เห็นชอบมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้และสวมใส่ผ้าไทย ตามที่กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการพัฒนาชุมชนได้นำเสนอ โดยรณรงค์เชิญชวนคนไทยให้สวมใส่ผ้าไทยอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 วัน เพื่ออนุรักษ์มรดกทาง

วัฒนธรรม ที่สะท้อนให้เห็นบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก สร้างรายได้กระจายสู่ชุมชนจึงเป็นโอกาสของผู้นโยบายและความต้องการของผู้บริโภค

นายอลงกรณ์ พลบุตร ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กล่าวว่า ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภายใต้นโยบายของ ดร.เฉลิมชัย ศรีอ่อน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ใช้หลักการตลาดนำการผลิตมาเป็นนโยบายสำคัญ รวมทั้งบูรณาการความร่วมมือกับกระทรวงพาณิชย์ขับเคลื่อนแนวทางโมเดล “เกษตรผลิตพาณิชย์ตลาด” เพื่อสร้างความเชื่อมั่นสินค้าเกษตร ด้วยคุณภาพ มาตรฐานความปลอดภัย พร้อมทั้งการรับมือภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 จึงส่งผลให้เกษตรกร ผู้ทอผ้าไหมและผู้ประกอบการด้านหม่อนไหมจำหน่ายสินค้าได้ลดลง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภค บริโภคยุค New Normal รองรับสถานการณ์ดังกล่าว กระทรวงเกษตรฯ โดยกรมหม่อนไหมจึงได้จัดให้มีการจัดจำหน่ายสินค้าหม่อนไหมในระบบออนไลน์ ด้านภัยโควิด-19 ขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ผู้ทอผ้าไหมและผู้ประกอบการด้านหม่อนไหม มีช่องทางการตลาดมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมในการซื้อของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลง เป็นการช่วยสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรในช่วงโควิด-19 สำหรับในส่วนของการผลิตผ้าไหมในประเทศไทย มีการผลิต 6,000,000 เมตรต่อปี คิดเป็นมูลค่า 6,000 ล้านบาท เกษตรกรหม่อนไหม จำนวน 60,000 ราย

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาเรื่องการจัดการองค์ความรู้กระบวนการผลิตผ้าไหมที่ได้รับแรงบันดาลใจจากพิธีกรรมพื้นบ้าน จ.สุรินทร์ เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการและปัญหาในการผลิต รวมไปถึงวิธีการอนุรักษ์ การถ่ายทอด และการตลาดของผ้าไหมมัดหมี่ลายขอเจ้าฟ้าสิริวัณณวรีฯ อีกทั้งผลการศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์และพัฒนาด้านการตลาด เพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบทอด เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ต่อไป

แนวคิดการจัดการความรู้และโมเดลการจัดการความรู้

สมชาย นำประเสริฐชัย (2558) กล่าวว่า การจัดการความรู้หมายถึง การสร้าง การแสวงหา การค้นคว้า รวบรวม การจำแนกประเภทหรือหมวดหมู่ การจัดระบบ การแบ่งปัน การแลกเปลี่ยนความรู้ ความรู้ทุกประเภทจากทุกแหล่ง โดยอาศัยเครื่องมือสำคัญคือ คนและเทคโนโลยีด้วยกลยุทธ์และกระบวนการต่าง ๆ ที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลหรือองค์กร ในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและองค์กรโดยรวม จากคำนิยามข้างต้นสรุปได้ว่าการจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ใหม่ รวมทั้งการจำแนก จัดระบบหมวดหมู่ความรู้ แล้วนำไปแลกเปลี่ยน แบ่งปันกันผ่านเครื่องมือที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไปทั้งระดับ บุคคลและองค์กร

Nonaka, I. & Takeuchi, H. (2011) ได้เสนอกรอบความคิดการจัดการความรู้ของกระบวนการเปลี่ยนสถานะ ระหว่างความรู้ชนิดฝังลึกและความรู้ชัดแจ้งว่าความรู้ 2 ประเภทนี้สามารถเปลี่ยนสถานะระหว่างกันได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้ใหม่

โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า โมเดล SECI (SECI MODEL) ซึ่งเป็นเกลียวความรู้ (Knowledge Spiral) กระบวนการปรับเปลี่ยนและสร้างความรู้ซึ่งประกอบ ด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้ Socialization เป็นการสร้างและแบ่งปันความรู้แบบฝังลึกคือ จาก Tacit Knowledge เป็น Tacit Knowledge ของผู้ที่สื่อสารระหว่างกันโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรง Externalization เป็นการสร้างและแบ่งปัน ความรู้จากรูปแบบฝังลึกออกมาเผยแพร่เป็นลายลักษณ์อักษร ในลักษณะของความรู้ชัดแจ้งหรือความรู้ที่สามารถจับต้องได้ โดยผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ Combination เป็นการสร้างความรู้และแบ่งปันความรู้จากความรู้ชัดแจ้ง หรือความรู้ที่จับต้องได้ไปสู่ Explicit Knowledge โดยการรวบรวมความรู้ที่จับต้องได้เหล่านั้นมาสร้างเป็นความรู้ ประเภทใหม่ ๆ และ Internalization เป็นการสร้างความรู้จากการแปลงความรู้ประเภท Explicit Knowledge มาเป็น Tacit Knowledge ซึ่งมักจะเกิดขึ้นจากการนำความรู้ชัดแจ้งหรือความรู้ที่จับต้องได้เหล่านั้นไปปฏิบัติจริง จนเกิดเป็นความชำนาญขึ้นในตน

ความหมายและคุณลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วรรณดี สุทธิสาร (2557) กล่าวว่า เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลและสังคมให้เป็นอิสระจากการถูกครอบงำโดยจะต้องขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตสำนึกให้หลุดพ้นจากการถูกครอบงำหรือเป็นกระบวนการที่สะท้อนความจริงที่สอดคล้องกับการปฏิบัติและดำเนินไปตามครรลองของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์สังคม โดยหลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะเน้นในเรื่องของการมุ่งเสริมภาพ ความเสมอภาพ มีความเป็นอิสระเน้นการมีส่วนร่วม เน้นกระบวนการให้เกิด Action Reflection เน้นการมีคุณค่าจากความรู้ ความเชื่อโดยใช้เกณฑ์จากสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันให้ความสำคัญกับอดีต ใช้พลังของภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อสู้กับการครอบงำในปัจจุบัน กลุ่มจะแสวงหาความสำเร็จร่วมกันโดยตั้งข้อคำถาม สนทนาเพื่อสำรวจค้นหาแนวปฏิบัติโดยเน้นการเปลี่ยนแปลงที่ตัวโครงสร้างมากกว่าตัวบุคคล ผลิตความรู้ใหม่โดยจิตสำนึกภายใต้พื้นฐานประสบการณ์ค้นหาสิ่งที่จะมุ่งมั่น

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 ศึกษาประวัติความเป็นมาของพิธีกรรม

2.2 สร้างสรรค์ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ต้นแบบที่ได้แรงบันดาลใจจากพิธีกรรมมะมวด

2.3 ถอดองค์ความรู้จากกระบวนการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ต้นแบบที่ได้แรงบันดาลใจจากพิธีกรรมมะมวด

3.ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยด้วยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาท้องถิ่น โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การปฏิบัติ และการวิเคราะห์อย่างสมเหตุสมผล โดยมีกระบวนการวิจัยดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ช่างทอผ้าไหม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 15 คน โดยคัดเลือกจากประสบการณ์ในการทอผ้าไหมไม่น้อยกว่า 10 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นการวิจัยที่เปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น กำหนดกิจกรรม เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันโดยผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบร่างลวดลายผ้ามะมัด โดยลงกราฟเส้นเพื่อกำหนดลำหมี จำนวน 28 ลำหรือ 58 ลำ

แบบการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้คำถามในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยใช้การสัมภาษณ์หลังจากที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยกับกลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมทอมือ ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบและขั้นตอนการทอไหมแบบลักษณะลวดลายดั้งเดิมและวิวัฒนาการของลวดลายผ้ามัดหมี่และกระบวนการบริหารจัดการองค์ความรู้

แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเมื่อมีการสัมภาษณ์และทำกิจกรรมร่วมกันกับกลุ่มผู้ผลิตผ้าไหม ส่วนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจะนำมาใช้ในช่วงเริ่มต้นของการทำกิจกรรมและภายหลังกิจกรรม

การสนทนากลุ่มเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความรู้กันในกลุ่มผู้ผลิตผ้ามัดหมี่โดยสมาชิกในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันในเรื่องของรูปแบบและขั้นตอนการทอผ้ารูปแบบลักษณะลวดลายดั้งเดิมและวิวัฒนาการของลวดลายผ้าไหมมัดหมี่และกระบวนการบริหารจัดการองค์ความรู้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเอกสาร หนังสือและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ได้เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) หรือข้อมูลสนาม โดยการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวข้องแบบเจาะลึก (In-depth Interview)
3. ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2564 – มกราคม พ.ศ. 2565

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลตลอดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกและจัดประเภทของข้อมูลโดยยึดหลักจากคำถามงานวิจัยจากการสัมภาษณ์ ตามข้อมูลและขอบเขตที่ได้ศึกษา หลังจากนั้นจึงประมวลข้อมูลทุกประเภทเข้าด้วยกัน เพื่อหาแนวทางและข้อสรุป จากนั้นได้ข้อมูลมาทั้งหมดแล้ว ข้อมูลจากการบันทึกจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ ในแต่ละขั้นตอน และการสังเกตไม่มีส่วนร่วม เพื่อนำมาวิเคราะห์สรุปโดยใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Analytical Descriptive Method)

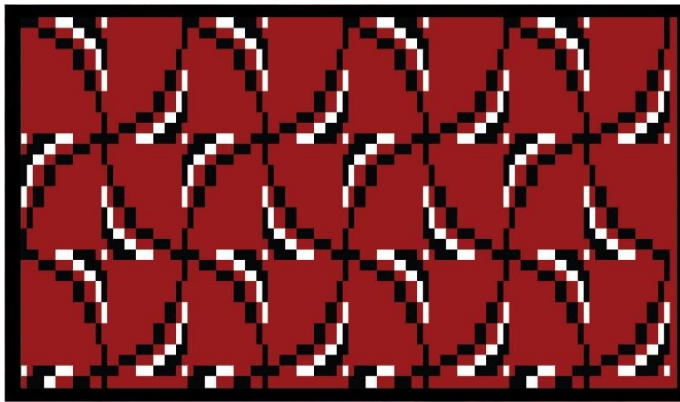
4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม โดยสมาชิกในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของช่างทอผ้าไหมใน จังหวัดสุรินทร์ ดังนี้

4.1 รูปแบบลวดลายและขั้นตอนการทอผ้าไหมมัดหมี่โดยได้แรงบันดาลใจจากพิธีกรรมมะฆูด

4.1.1 การถอดลวดลายจากต้นแบบ จำนวน 28 ลำ หรือ 58 ลำเพื่อเป็นการจุดประกายความคิดในการพัฒนาลวดลายผ้า และพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไทยให้มีความร่วมสมัยสามารถก้าวสู่ระดับสากลเพื่อวิศิษณที่ยั่งยืน (สุทธิพงษ์ จุลเจริญ, 2564) โดยทางกลุ่มได้มีการนำแบบต้นฉบับมาเทียบลายในตารางกราฟเพื่อทำการแกะแบบในการนำไปมัดหมี่ในขั้นตอนต่อไป

การออกแบบลวดลายผ้าโดยใช้กราฟในการเขียน จะกำหนดช่องบนกระดาดกราฟ โดยให้ 1 ช่องบนกระดาดกราฟเท่ากับลายมัดหมี่ 1 ลำ เวลาเขียนลายให้ใช้ดินสอจุดเบา ๆ ลงที่ช่องกราฟให้เห็นโครงสร้าง แล้วค่อยฝนดินสอลงเต็มช่องกราฟ โดยเขียนลายจากด้านบนลงข้างล่าง และเขียนลายตรงกลางกระดาดกราฟก่อน ถ้าลายเรขาคณิตมุมทุกมุมจะต้องตรงกัน และสามารถแบ่งครึ่งได้เสมอกันหรือเท่ากันทั้งสองด้าน หลังจากทำลวดลายส่วนบนของผืนผ้าแล้ว ค่อยมาทำเชิงผ้าที่หลัง และลงสีให้สวยงาม (ฐานิสวรร ฐิติกุลภิรมย์, 2553) ซึ่งการออกแบบนี้ จะมีการจบลายที่ 24 ลำ หรือ 48 ลำ

ภาพที่ 1 การออกแบบลายบนตารางกราฟ จำนวน 28 ลำ หรือ 58 ลำ

4.1.2 ขั้นตอนการเตรียมเส้นไหม เริ่มการคันหมี่ จะใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่า เครื่องคันหมี่หรือเครื่องขึ้นลำ ซึ่งมีลักษณะเป็นกรอบเฟรมรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้างไม่ต่ำกว่า 100 เซนติเมตร ยาว 1.02 เมตร (ความยาวเท่ากับความกว้างของผ้าที่ทอสำเร็จแล้ว) การคันจะจัดแบ่งเส้นไหมออกเป็นลำแต่ละลำจะมีเส้นไหมเท่ากันยกเว้นลำแรกและลำสุดท้ายจะมีจำนวน

เส้นไหมเท่ากับครึ่งหนึ่งของลำอื่น ๆ จำนวนลำที่มีจะขึ้นอยู่กับลายไหม จำนวน 28 ลำหรือ 58 ลำ จากนั้นทำการมัดเส้นไหมด้วยเชือกฟาง

1) การคำนวณจำนวนเส้นพุ่ง ประภากร สุคนธมณี (2551) ได้นำเสนอสูตรในการคำนวณจำนวนเส้นพุ่งไว้ ซึ่งมีความแม่นยำประมาณ 95% โดยการคาดการณ์จากความต้องการผ้าทอกี่เมตร ซึ่งจะทำให้ทราบจำนวนลำและจำนวนเส้นของเส้นพุ่งตามลำดับความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจากการคำนวณโดยใช้สูตรนี้เกิดจากหลาย ๆ ปัจจัย เช่น เกิดจากฝีมือการทอของช่างทอแต่ละคนที่เวลากระทบพื้หมั่นกะเบาของมือไม่เท่ากัน ถ้ากระทบแน่นจำนวนเส้นต่อเซนติเมตรก็จะยิ่งมากขึ้น หรือเกิดจากความหนาบางของเส้นไหม ถ้าเป็นไหมหลิบลีหรือไหมเปลือกจะมีความแตกต่างของเส้นไหมที่ไม่แน่นอน เป็นต้น

ภาพที่ 2 การขึ้นลำแบบหมี่ร้ายของคนสุรินทร์

2) จำนวนลำ = (ความกว้างของลวดลายที่ต้องการ × เส้นพุ่ง) / จำนวนเส้นต่อ 1 ลำ ความกว้างของลวดลายที่ต้องการ (เซนติเมตร) พิจารณาจากแบบร่างที่ออกแบบไว้ว่าต้องการให้แต่ละลายมีความกว้างเท่าใดในผืนผ้า ตัวอย่างเช่น ผ้าหนึ่งผืนจะทอให้มีความยาว 200 เซนติเมตร ต้องการทอดอกไม้ 1 ดอก ให้มีขนาด 30 เซนติเมตร ดังนั้นความกว้างของลายคือ 30 เซนติเมตร

3) เส้นพุ่ง พิจารณาจากประเภทของเส้นไหมที่จะใช้ทำเส้นพุ่ง ถ้าเป็นไหมน้อย ให้นำ 24 มาเป็นตัวคูณ ถ้าเป็นไหมเปลือกหรือไหมหลิบลีให้นำ 15 มาเป็นตัวคูณ ไหมน้อยจะมีขนาดเส้นที่เล็กและละเอียดกว่าไหมเปลือก ใน 1 เซนติเมตรไหมน้อยจะมีจำนวนเส้นมากกว่าไหมเปลือกโดยประมาณ (ไหมน้อยจะทอได้ 24 เส้นต่อ 1 เซนติเมตร ส่วนไหมเปลือกจะทอได้ 15-16 เส้นต่อ 1 เซนติเมตร) จำนวนเส้นต่อ 1 ลำ ใน 1 ลำ จะใช้ไหมเส้นพุ่งตั้งแต่ 2,4,6,8,10 เส้น หรือมากกว่าก็ได้ แต่ต้องเป็นจำนวนคู่ ยิ่งจำนวนเส้นต่อลำมีน้อยจะทำให้มีความละเอียดมากเท่านั้น

4.1.3 การทอ ขั้นตอนสุดท้ายก่อนที่จะออกมาเป็นผ้าผืน คือการทอผ้าไหมจะประกอบไปด้วยเส้นไหม 2 ชุด คือชุดแรกเป็น “เส้นไหมยืน” จะวิ่งไปตามความยาวผ้าอยู่ติดกับกี่ทอ(เครื่องทอ) หรือแกนม้วนด้านยืน อีกชุดหนึ่งคือ “เส้นไหมพุ่ง” จะถูกกรอเข้ากระสวย เพื่อให้กระสวยเป็นตัวนำเส้นด้ายพุ่งสอดขัดเส้นด้ายยืนเป็นมุมฉาก ทอสลับกันไปตลอดความ

ยาวของผืนผ้า การสอดด้ายพุ่งแต่ละเส้นต้องสอดให้สุดถึงริมแต่ละด้าน แล้วจึงวกกลับมา จะทำให้เกิดริมผ้าเป็นเส้นตรงทั้งสองด้าน ส่วนลวดลายของผ้านั้นขึ้นอยู่กับการวางลายผ้าตามแบบของผู้ทอที่ได้ทำการมัดหมี่ไว้

ภาพที่ 3 แรงบันดาลใจที่ได้จากพิธีกรรมมะมัวต

ภาพที่ 4 ผืนผ้าไหมที่ได้แรงบันดาลใจจากพิธีกรรมมะมัวต

4.2 ปัญหาในการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ที่ได้แรงบันดาลใจจากพิธีกรรมมะฆัด

จากการได้สัมภาษณ์ปัญหาในการผลิตผ้าไหมมัดหมี่จากพิธีกรรมมะฆัดของช่างทอผ้าไหม จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ได้แบ่งปัญหาเป็นสองด้าน คือ ด้านของการย้อม และปัญหาด้านการผลิต จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยได้เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาได้ดังนี้

1. ปัญหาด้านการย้อม เนื่องจากผ้าผืนนี้เป็นการย้อมสีธรรมชาติเป็นหลัก ในการย้อมสีแรกคือสีแดงครั้งนั้นที่มิววิจัยต้องการสีแดงเข้มจึงใส่สีครั้งแรก ทำให้ในกระบวนถัดไปคือย้อมสีดำ ด้วยมะเกลือ จึงทำการย้อมหลายรอบเพื่อให้มะเกลือดำ แต่เมื่อย้อมหลายรอบแล้วมะเกลือไม่ดำสนิทจึงต้องนำหัวหมี่ไปลงโคลนต่อเพื่อให้สีสุดท้ายมีสีดำมากขึ้น

2. ปัญหาด้านการผลิต เนื่องจากหลังการประกวดออกแบบลายผ้า โครงการมหกรรมไหมโลกครั้งที่ 10 จัดโดยกรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และได้รับรางวัลชนะเลิศ จากนั้นมีการสั่งจองลวดลายผ้าไหมลายมะฆัดมามากกว่า 40 ผืน ราคาผืนละ 3,500 บาท ทำให้ช่างทอผลิตผ้าไม่ทันตามความต้องการของผู้สั่งจอง เกิดความล่าช้าในการส่งผ้าไหมมากขึ้น

กลุ่มสมาชิกทอผ้าไหม จังหวัดสุรินทร์ ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษโดยวิธีธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ การเห็น การจดจำ การปฏิบัติตามและการถ่ายทอดโดยการสอนหรือทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิทยา วิชาวเรือง (2543) พบว่า การทอผ้าไหมแบบประณีตเป็นลวดลายโบราณนั้นมีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งผู้ที่ถ่ายทอดความรู้และมีบทบาทสำคัญ คือ แม่ ย่า ยาย ป้า น้า และอาที่เป็นสตรีนอกจากนี้ยังพบว่า การถ่ายทอดความรู้นั้น ผู้ถ่ายทอดจะพิจารณาทางด้านอารมณ์และจิตใจของผู้รับการถ่ายทอดด้วยว่ามีความพร้อมในการเรียนรู้หรือไม่ และนอกจากการได้รับการถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษแล้วนั้น ยังได้รับการถ่ายทอดจากการแลกเปลี่ยนความรู้พูดคุยกันในกลุ่มและบุคคลที่สนใจศึกษาเรียนรู้อีกด้วย กระบวนการจัดการความรู้กระบวนการผลิตผ้าไหมที่ได้รับแรงบันดาลใจจากพิธีกรรมพื้นบ้าน จ.สุรินทร์ นั้นพบว่ามีการจัดการความรู้ 4 ขั้นตอน ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีการปฏิบัติเพื่อสืบทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตั้งแต่บรรพบุรุษเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การสร้างความรู้ พบว่า ความรู้ด้านการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ รวมไปถึงการเรียนรู้จากการสังเกตจดจำการเห็นพ่อแม่ ปู่ย่าตายายทำให้เห็นเป็นประจำทุกวันและได้ลองปฏิบัติตามจนเกิดการเรียนรู้มีความชำนาญและเชี่ยวชาญกลายเป็นองค์ความรู้ นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกลุ่มกันและได้รับการอบรมจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ

การจัดเก็บความรู้ พบว่า ความรู้ที่ได้รับมาจากแหล่งต่าง ๆ นั้น จะจัดเก็บไว้โดยการจดจำในรูปแบบประสบการณ์ การจดบันทึกในรูปแบบการจดบันทึกในลักษณะเป็นข้อความย่อสั้น ๆ ในสมุดบันทึกส่วนตัว นอกจากนี้มีการจัดเก็บในรูปแบบภาพถ่ายในโทรศัพท์มือถือ ที่มีภาพลวดลายและกระบวนการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ในภาพรวม แต่มีได้อธิบายขั้นตอนอย่างละเอียด ซึ่งผลงานวิจัยของ ชูติมา เมฆวรรณ (2549) พบว่า กระบวนการเก็บรักษาจดจำความรู้ของกลุ่มธุรกิจชุมชน ทั้งหมดเก็บจดจำผ่านตัวบุคคลและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉวีวรรณ ปานชี และคณะ (2548) พบว่า มีวิธีการจัดเก็บความรู้ในรูปแบบ VCD

เรื่องทำขนมโบราณชุมชนกุฎีจีน นอกจากนี้ยังพบวิธีการจัดเก็บความรู้ที่แตกต่างกับไปเช่น การจัดเก็บความรู้ในรูปแบบจุลสาร เป็นต้น

การเผยแพร่ความรู้ พบว่า มีการกระจายความรู้โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ในครอบครัว แลกเปลี่ยนความรู้กันเองระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวและสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหม ณ ที่ทำการกลุ่ม เพื่อเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ รวมถึงการเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนโอท็อปนวัตวิถีที่สามารถให้นักเที่ยวหรือผู้ที่สนใจได้มาเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนและกระบวนการทอผ้าไหมมัดหมี่ในลวดลายต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังได้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยการเป็นวิทยากรอบรมความรู้ในการผลิตผ้าไหมในโครงการของรัฐต่าง ๆ และยังได้นำไปเผยแพร่และจัดแสดงในงานประเพณี งานแสดงสินค้าของโอท็อปของอำเภอและจังหวัดที่มีการติดต่อเข้ามาอีกด้วย

การใช้ความรู้ พบว่า ได้นำความรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ความรู้จากประสบการณ์ความชำนาญเชี่ยวชาญ และความรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม การขยายผลหรือยกระดับความรู้ที่มีอยู่โดยการนำเอาความรู้ใหม่ ๆ จากการคิดค้นทดลอง และจากการเข้าฝึกอบรมในโครงการต่าง ๆ จากภาครัฐที่ให้การสนับสนุนนำมาปฏิบัติจนเกิดทักษะและความชำนาญ ส่งผลให้กระบวนการผลิตผ้าไหมมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเกิดเป็นนวัตกรรมในการพัฒนาและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ขึ้นมา เช่น การนำออกแบบลวดลายผ้าไหมประจำตำบล การออกแบบลวดลายผ้าไหมลายหมี่ขอเจ้าฟ้าสิริวัณณวรีฯ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มให้สูงขึ้น

5. อภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่า กระบวนการในการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากพิธีกรรมพื้นบ้าน จ.สุรินทร์ มีกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ 1) การถอดลวดลายและออกแบบการออกแบบลวดลายผ้าโดยใช้กราฟในการเขียน กำหนดช่องบนกระดาษกราฟ โดยให้ 1 ช่องบนกระดาษกราฟเท่ากับลายมัดหมี่ 1 ลำ ใช้ดินสอจุดเบา ๆ ลงที่ช่องกราฟให้เห็นโครงสร้างหลังจากทำลวดลายส่วนบนของผืนผ้าแล้วจึงมาทำเชิงผ้าที่หลัง และลงสีให้สวยงาม 2) การเตรียมเส้นไหม โดยใช้เครื่องคันหมี่หรือเครื่องขึ้นลำ จำนวนลำหมี่จะขึ้นอยู่กับลายหมี่ จำนวน 28 ลำหรือ 58 ลำ และ 3) การทอ ประกอบไปด้วยเส้นไหม 2 ชุด คือชุด “เส้นไหมยืน” และชุด “เส้นไหมพุ่ง” ทอสลับกันไปตลอดความยาวของผืนผ้า

ปัญหากระบวนการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากพิธีกรรมพื้นบ้าน จ.สุรินทร์ ยังพบปัญหาในการย้อมสีดำสีสุดท้าย ซึ่งมีสีน้ำตาลอมดำ ไม่ใช่สีดำที่สด ต้องใช้วิธีการหมักโคลนหลายรอบให้ได้สีดำเข้ม เนื่องจากเป็นลายใหม่และเป็นลายที่มีการออกแบบและทอลวดลายไปในลักษณะของการทอผ้าไหมแบบหมี่ร้าย ทำให้กระบวนการผลิตผ้าไม่ทันตามต้องการของผู้สั่งจอง

การจัดการองค์ความรู้ สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมมีการศึกษาและเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากบรรพบุรุษโดยการสังเกต จดจำและนำมาฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชำนาญ รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกด้วยกันควบคู่กับการปฏิบัติจริง โดยการถ่ายทอดความรู้โดย

การสาธิตและการอธิบายถึงขั้นตอนการทอผ้าไหมให้แก่ลูกหลานและผู้สนใจ ทั้งนี้กลุ่มสมาชิกทอผ้าต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมและขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐในการให้ความรู้เพื่อนำมาองค์ความรู้ที่ได้มาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

6. องค์ความรู้ใหม่

ผ้าไหมมัดหมี่ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากพิธีกรรมพื้นบ้าน จ.สุรินทร์ ด้วยการถอดลวดลายและออกแบบการออกแบบลวดลายผ้าโดยใช้กราฟในการเขียน กำหนดลายผ้าลงบนกระดาษกราฟให้เห็นโครงสร้าง หลังจากทำลวดลายส่วนบนของผืนผ้าแล้วจึงมาทำเชิงผ้าที่หลัง และลงสีให้สวยงาม การเตรียมเส้นไหม โดยใช้เครื่องคันหมี่หรือเครื่องขึ้นลำ จำนวนลำหมี่จะขึ้นอยู่กับลายหมี่ จำนวน 28 ลำหรือ 58 ลำ และการทอ ประกอบไปด้วยเส้นไหม 2 ชุด คือชุด “เส้นไหมยืน” และชุด “เส้นไหมพุ่ง” ทอสลับกันไปตลอดความยาวของผืนผ้า

7. สรุป

กระบวนการในการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากพิธีกรรมพื้นบ้าน จ.สุรินทร์ มีกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ 1) การถอดลวดลายและออกแบบการออกแบบลวดลายผ้าโดยใช้กราฟในการเขียน 2) การเตรียมเส้นไหมโดยใช้เครื่องคันหมี่หรือเครื่องขึ้นลำ จำนวนลำหมี่จะขึ้นอยู่กับลายหมี่ จำนวน 28 ลำหรือ 58 ลำ 3) การย้อม ด้วยสีธรรมชาติโดยมัดลายสีขาตามกราฟเพื่อเก็บสีขา จากนั้นนำไปย้อมสีแดงด้วยครั่ง มัดเก็บสีแดง ก่อนนำย้อมสีดำด้วยมะเกลือและโคลนจนดำสนิท 4) กระบวนการทอ เป็นผืนผ้าขนาด หน้ากว้าง 1 เมตร ยาว 2 เมตร เส้นยืนสีดำย้อมสีเคมี เส้นพุ่งคือลายมัดหมี่ลายมะมัด ทอด้วยตะกอก 3 ตะกอก

การจัดการองค์ความรู้ สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมมีการศึกษาและเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากบรรพบุรุษโดยการสังเกต จดจำและนำมาฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชำนาญ รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกด้วยกันควบคู่กับการปฏิบัติจริง โดยการถ่ายทอดความรู้โดยการสาธิตและการอธิบายถึงขั้นตอนการทอผ้าไหมให้แก่ลูกหลานและผู้สนใจ ทั้งนี้กลุ่มสมาชิกทอผ้าต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมและขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐในการให้ความรู้เพื่อนำมาองค์ความรู้ที่ได้มาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

8. ข้อเสนอแนะ

ปัญหากระบวนการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากพิธีกรรมพื้นบ้าน จ.สุรินทร์ ยังพบปัญหาในการย้อมสีดำสุดท้ายซึ่งมีสีน้ำตาลอมดำ ไม่ใช่สีดำที่สุด ต้องใช้วิธีการหมักโคลนหลายรอบให้ได้สีดำเข้มเนื่องจากเป็นลายใหม่และเป็นลายที่มีการออกแบบและทอลวดลายไปในลักษณะของการทอผ้าไหมแบบหมี่ร้าย ทำให้กระบวนการผลิตผ้าไม่ทันตามต้องการของผู้สั่งจอง จึงควรมีการกระจายการผลิตไปให้ช่างทอคนอื่นเพื่อให้ผลิตให้ทัน

9. เอกสารอ้างอิง

- ฉวีวรรณ ปานซี จุฑามาส ศิริอังกรวณิช วราภรณ์ ภูริวารงกูร วิวัฒน์ จุฑาหะวงค์ อุไรวรรณ โขติวิท และอัญมณี ทองน้อย. (2548). *รายงานการวิจัยและพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาอาชีพทำขนมโบราณชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. สำนักงานวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.*
- ชุติมา เมฆวรรณ. (2549). *การจัดการความรู้ของกลุ่มธุรกิจชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท] มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญดี บุญญากิจ นงลักษณ์ ประสบสุขโชคชัย ดิสพงศ์ พรชนกนาถ และปรียวรรณ กรณล้วน (2547). *การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.*
- ประภากร สุคนธมณี. (2551). *เรื่องราวความสนุกสนานของการทอผ้าไหมมัดหมี่. ภาควิชาประยุกต์ศิลปศึกษา คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- ฐานิศวรร จิตกุลภิมรณ. (2553). *การสร้างสรรคัลลายมัดหมี่ด้วยเครื่องมือเชิงกราฟิก. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท] มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- วิทยา วิหาเรือง. (2543). *ศักยภาพของสตรีในการดำเนินธุรกิจชุมชน กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านหนองแคน ตำบลหนองแคน อำเภอบุพผรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท] มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*
- สมชาย นำประเสริฐชัย. (2558). *การจัดการความรู้. ซีเอ็ดยูเคชั่น.*
- วรรณดี สุทธินรากร. (2557). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและกระบวนการทางสำนัก. สยามปริทัศน์.*
- สุทธิพงศ์ จุลเจริญ. (2564, 25 มกราคม). *ผ้ามัดหมี่ลายขอเจ้าฟ้าสิริวัณณวรีฯชุดประกายแห่งการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น. สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ.*
<https://www.thaitextile.org/th/insign/detail.2262.1.0.html>
- Phansuwan, W. (2010). *A study of silk-cloth weaving development of the Mon-Khmer ethnic group in lower-Isan.* Ph.D. in Cultural Science. Mahasarakham University.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (2011). The wise leader. *Harvard business review*, 89(5), 58-67.

- Phansuwan, W. (2010). *A study of silk-cloth weaving development of the Mon-Khmer ethnic group in lower-Isan*. Ph.D. in Cultural Science.
Mahasarakham University.
- Wing, KM. (1999). *The Inter Intelligent Enterprise and Knowledge Management*.
USA: Knowledge Research Institute, Inc.